

KOMMUNIKÁCIÓELMÉLET

VIII-IX. előadás

A nem verbális kommunikáció főbb
tudományterületei

A NEM VERBÁLIS KOMMUNIKÁCIÓT VIZSGÁLÓ TUDOMÁNYTERÜLETEK

kinezika

proxemika

kronemika

taktilika

ikonika

paralingvisztika

Kinezika

A kifejezés mozgásokat vizsgáló tudományterület. Beletartozik a mimika, testtartás, a gesztusok, a test- és szemmozgások vizsgálata, azaz hogy mindezek milyen jelentéseket közvetítenek, milyen érzelmeket fejeznek ki. Az ilyen mozgások egységei a kinémák.

I. KINEZIKA

MIMIKA, GESZTUS, TESTTARTÁS, ORIENTÁCIÓ, SZEMMOZGÁS

A **mimika** az arcizmok átélt érzéseknek és hangulatoknak megfelelő mozgása, illetve mozgatása, az érzelmi viszonyok tükrözése az arcon, az arc izmainak mozgása által.

Mindenkinek van valamilyen alap arckifejezése, de arcmozgás mindig kíséri a beszédet. A mimika nagy része a kommunikációs folyamatban nem tudatos szinten jelenik meg, többnyire a verbális jelentést tartalmat kíséri, színezi.

pofákat vág,

jópofát vág hozzá

húzza a száját,

még a szeme se áll jól,

vigyorog, mint a tejbetök

úgy néz ki, mintha vadalmába harapott volna,

fenn hordja az orrát, savanyú a képe

I. KINEZIKA

MIMIKA, *GESZTUS*, TESTTARTÁS, ORIENTÁCIÓ, SZEMMOZGÁS

A kar gesztusai

- kéz és alkar gesztusai
- a kar gesztusai

A PONTOS GESZTUSÉRTELMEZÉS 3 SZABÁLYA

1. A gesztusokat együttesen értelmezzük.

A „testbeszédcsokornak” legalább *három* gesztusszóból kell állnia ahhoz, hogy a benne lévő szavak mindegyikét pontosan meghatározza.

P! a fejvakarás jelenthet izzadást, bizonytalanságot, gombás fejb rt, bolhát, feledékenységet, attól függ en, milyen más gesztusokkal együtt fordul el .

2. Figyeljük meg, van-e összhang a szóbeli és a nonverbális kommunikáció között!

A kutatások azt mutatják, hogy a nem verbális jelzések körülbelül ötször akkora erővel hatnak, mint a verbális csatorna jelei, s ha a kettő nem vág egybe, az emberek – kiváltképp a nők – megse hallják a szót, csak a nem verbális üzenetre hagyatkoznak.

3. A gesztusokat mindig abban a kontextusban kell értelmezni, amelyben el fordulnak.

Pl. ha valaki szorosán összefont karral, keresztbe tett lábbal, leszegett állal a buszmegállóban ül egy hideg, téli napon, valószínű, hogy fázik. Ha pedig ugyanebben a pózban az asztalnál ül velünk szemben, miközben valamilyen árut próbálunk rásózni, akkor negatívan viszonyul az ajánlatunkhoz.

GESZTUSOK

A kéz gesztusai

- a kézrel lehet a legjobban leolvasni a feszültséget
- sok a tanult, si kulturális eredet gesztus
- karba tett kezek: védekezés, bizonytalanság
- összeszorított ököl: ellenségeskedés, agresszió
- hátratett kezek: lazaság, magabiztosság, hatalom
- kezek a fej mögött: magabiztosság, arrogancia
- összekulcsolt kezek: idegesség, bizonytalanság
- csíp re tett kezek: düh, hiúság, szexuális kihívás
- nyitott tenyerek: nyitottság, szinteség

A pillanatragsztó nem játék

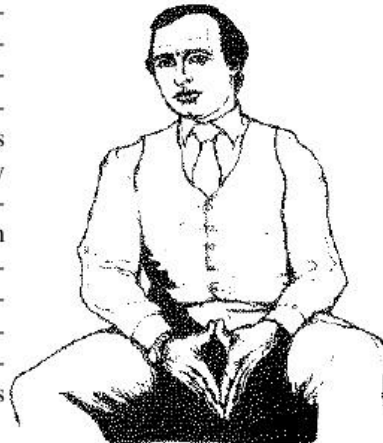
A „toronysisak”

E könyv elején azt állítottam, hogy a gesztusok - mint a szavak a mondatban - csoportosan jelentkeznek, és csakis abban az összefüggésben értelmezhetők, amelyben megfigyeljük őket, A „toronysisak” - ahogyan Bird-whistell nevezte - kivétel lehet a szabály alól, mert gyakorta használjuk elszigetelten a többi gesztustól. Az a helyzet, hogy olyan emberek, akik biztosak magukban vagy akik kevésbé, vagy egyáltalán nem gesztikulálnak, gyakran alkalmazzák ezt a kéztartást és ezzel magabiztosságuknak a jelét adják.

42. ábra: A felemelkedő „toronysisak”

E figyelemre méltó gesztussal kapcsolatos megfigyeléseim, vizsgálataim azt bizonyítják, hogy gyakran használatos alá-fölé rendelt viszonyban, és hogy magányos gesztus is lehet, amely magabiztos vagy „nagyon okos vagyok”- magatartásra utal. Főnökök sűrűn használják ezt a kéztartást, amikor tanácsot vagy utasítást adnak beosztottaiknak, s különösképpen gyakori főkönyvelők, ügyvédek, menedzserek és hasonlók körében.

43. ábra: A leengedett „toronysisak”

toronysisak

- alá- és fölrendelt partnerek kommunikációját kíséri
- önbizalom, magabiztosság
- magas torony (beszél)
- alacsony torony (hallgató)

Néhány példa az érzelmeket, lelkiállapotot jelző gesztusokra.

Kéztördelés
/feszültség/

Az áll megtámasztása
/gondolkodás/

Ceruzával játék
/lehangolt várakozás/

Homlok karral elsimítása
/fájdalom/

Az arc kézbe temetése
/döbbenet/

Az áll simogatása
/töprengés/

Gyűrűvel játék
/borús hangulat/

A homlok nyomása újjal
/elgondolkodás/

A HAZUGSÁG

•**Szájtakarás:** Ha kisgyermek hazudnak, eltakarják szájukat kezükkel. A felnőttnél már megpróbálja elfojtani ezt a gesztust

•**Tenyérgesztusok:** Hazugság esetén kevésbé szembeszökőek, a kéz egésze takart, illetve a tenyér ritkán látható.

•A **szemkontaktus kerülése:** Félrenézés, esetleg a szem takarása, pl. szemdörzsöléssel.

•Gallérhúzogató: Mivel a hazugság közben a b r fiziológiai állapota megváltozhat, sok esetben több leveg kell, illetve meg kell érintenie a hazudónak a nyaktáját a kellemetlen érzés mérséklésére. Erre a jelre is igaz, hogy más szituációk (pl. düh, csalódás) is kiválthatják.

•Mikrojelek: pl. a szemöldök apró felvonása, a száj szögletének apró rándulása, a pupilla apró beszűkülése. E jelek többnyire csak igen közel állva vehetők észre.

A KÉZFOGÁS

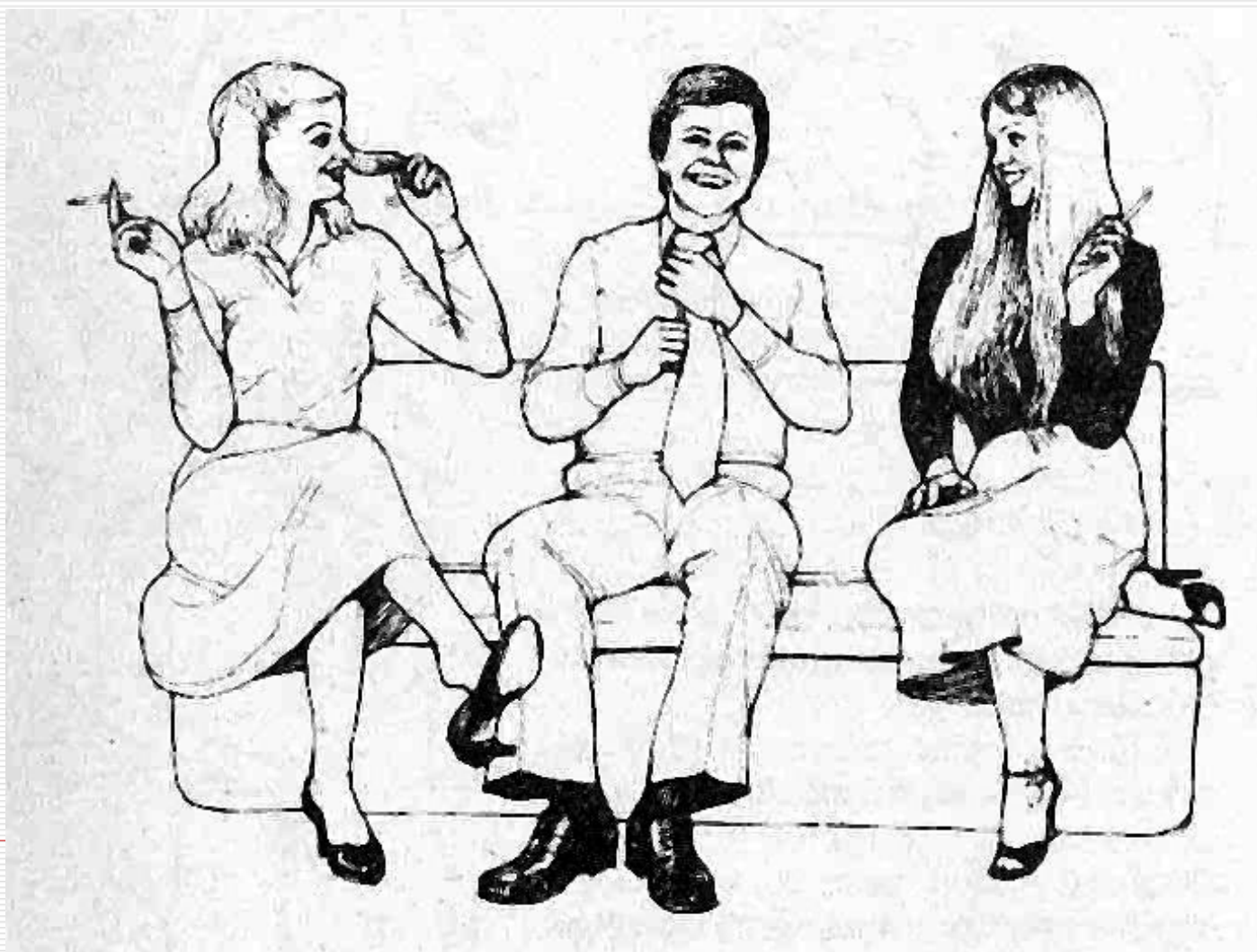
A KÉZFOGÁS

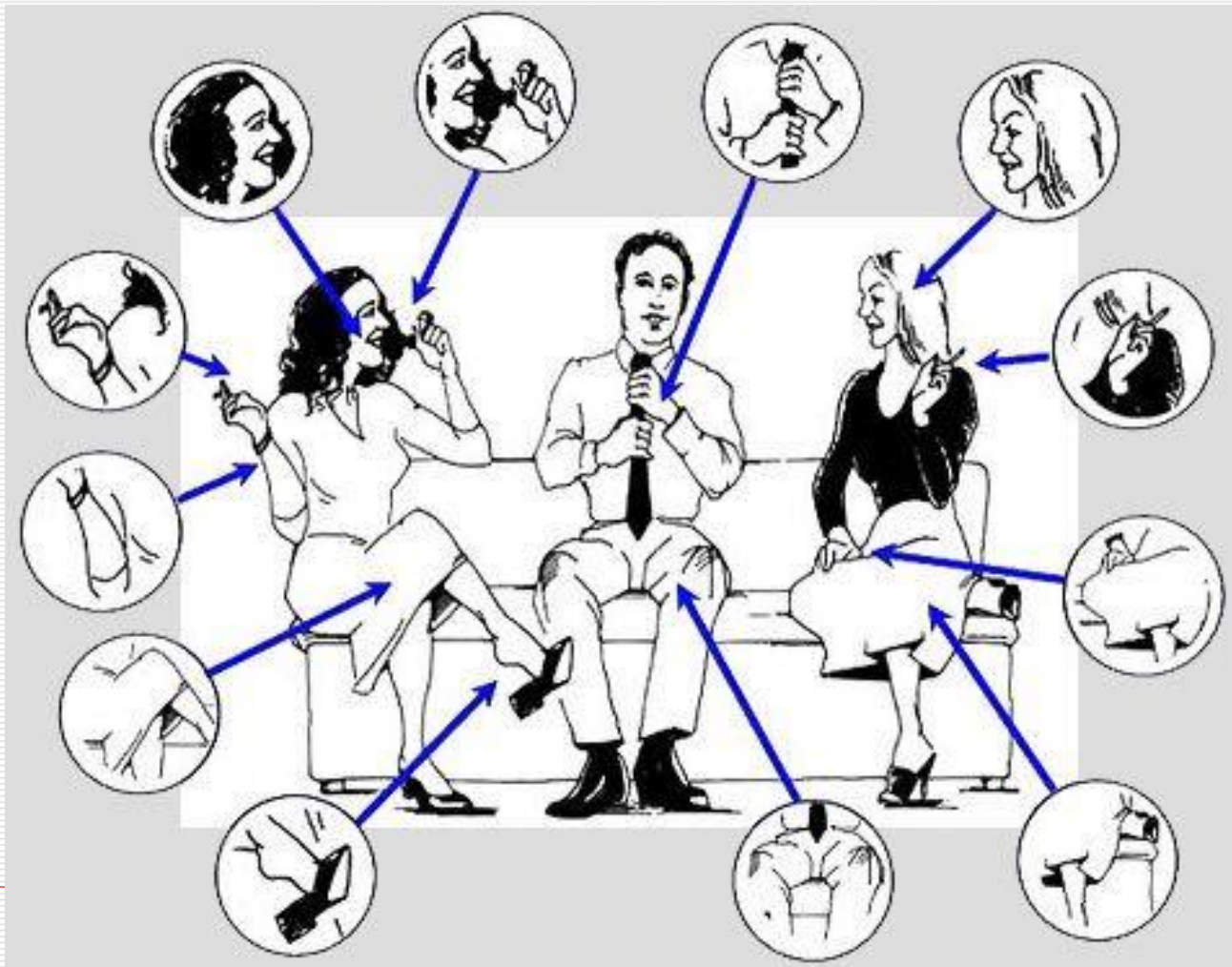
TEHÁT AKKOR HOGYAN GESZTIKULÁLJUNK?

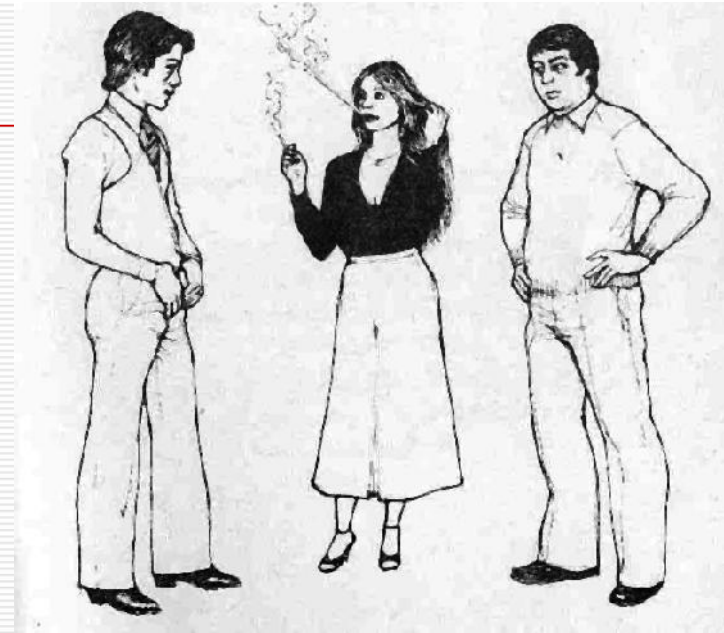
- legyünk kongruensek!
- a törzsünket 1 tartsuk távol a könyökünket (a maximális levegő bevitel érdekében)
- ne legyenek szélesek a gesztusaink
- a kezekkel történő gesztusainkat kb. vállmagasságban végezzük
- a hatáskeltés érdekében tartsuk ki a gesztusainkat

HÁNY UDVARLÓ GESZTUST TALÁL MEG A KÉPEN?

6+4+2

Jellegzetes udvarló gesztusok

- n knél: lábkeresztezés, felhúzott váll feletti oldalpillantás, térdmutogató gesztus, szorosan összezárt, keresztbe tett lábak, cigaretta, a haj babrálása
- férfiaknál: nyakkend igazgatás, övbe dugott hüvelykujj, csíp re tett kezek

I. KINEZIKA

MIMIKA, GESZTUS, *TESTTARTÁS*, ORIENTÁCIÓ, SZEMMOZGÁS

Természetes tartásban a gerinc egyenes, a karok lazán a test mellett helyezkednek el, míg a lábak enyhe terpeszben vannak - egymás mellett vagy harántirányban.

A merev tartás ellenszenvet kelt (g göt sugall)

El adáskor:

- a testtartás ne legyen túl feszes
- kerüljük az ún. *ketrecmozgást*
- ingerszegény, ha csak egy helyben állunk

I. KINEZIKA

*MIMIKA, GESZTUS, TESTTARTÁS, **ORIENTÁCIÓ**, SZEMMOZGÁS*

I. KINEZIKA

MIMIKA, GESZTUS, TESTTARTÁS, ORIENTÁCIÓ, SZEMMOZGÁS

- A tekintet irányának és tartalmának mindig jelentése van. A tekintet maga normatív szabályozás alatt áll (pl. nem bámulhatunk meg valakit az utcán). Jelentése van a szemek lesütésének, a szem pislogásnak.

- Az interakcióban, az interperszonális kommunikációban a szemkontaktus hiánya általában negatív hatást kelt (kultúrafüggő).

- **a társasági nézés • a bizalmas nézés • intenzív nézés**

A pupilla tágulása: hálószoba-tekintet
sz. külése: undor

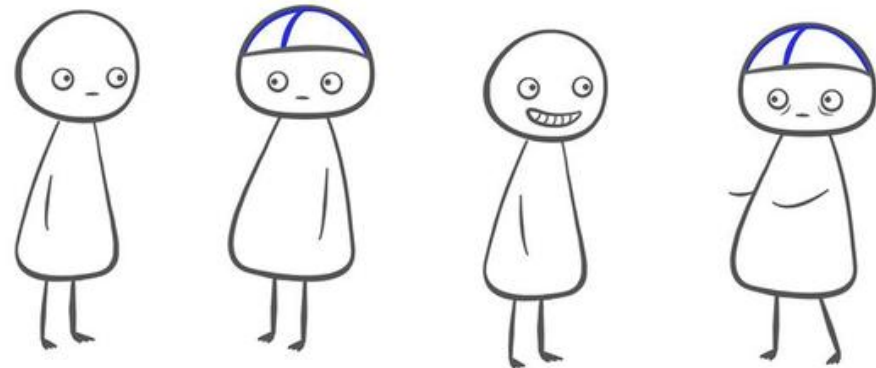
I. KINEZIKA

MIMIKA, GESZTUS, TESTTARTÁS, ORIENTÁCIÓ, SZEMMOZGÁS

A testbeszéd egyéb jeleihez hasonlóan a **nézés ideje** is kulturálisan meghatározott. Egyes kultúrkörökben a tekintetek találkozásának aktusát külön viselkedési és illemszabályok rögzítik.

Pl. a n knek számos helyen még ma sem szabad társas szituációban más férfira nézni, csak arra, akivel mindenki által elfogadott módon kapcsolatban állnak.

FINNISH NIGHTMARES

WHEN A STRANGER LOOKS
YOU IN THE EYES

AND SMILES

II. PROXEMIKA (TÉRKÖZSZABÁLYOZÁS)

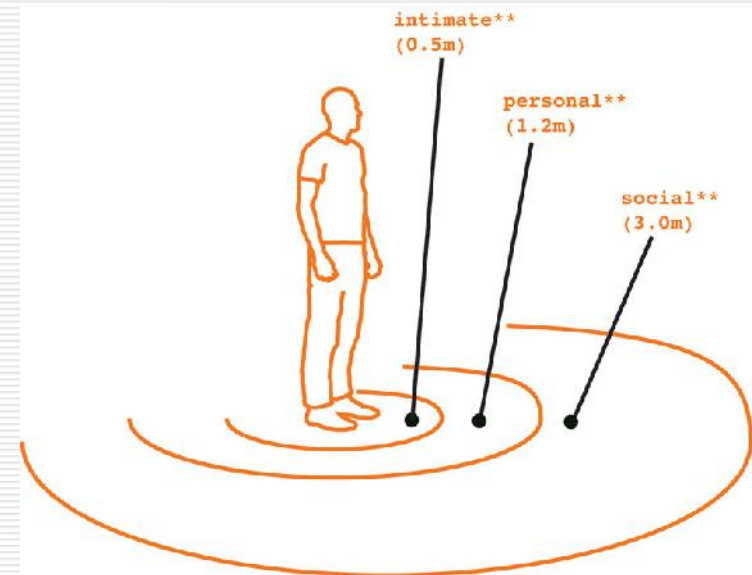
Meghatározza a kommunikáló partnerek térbeli távolságának a természetét, fokát és hatását, illetve hogyan kapcsolódik ez a távolság a kulturális és a környezeti tényez khöz.

Börtönlakók viselkedésének elemzése: az emberölésért büntetésüket tölt rabok négyszer akkora személyes teret követelnek maguknak, mint más elítéltek.

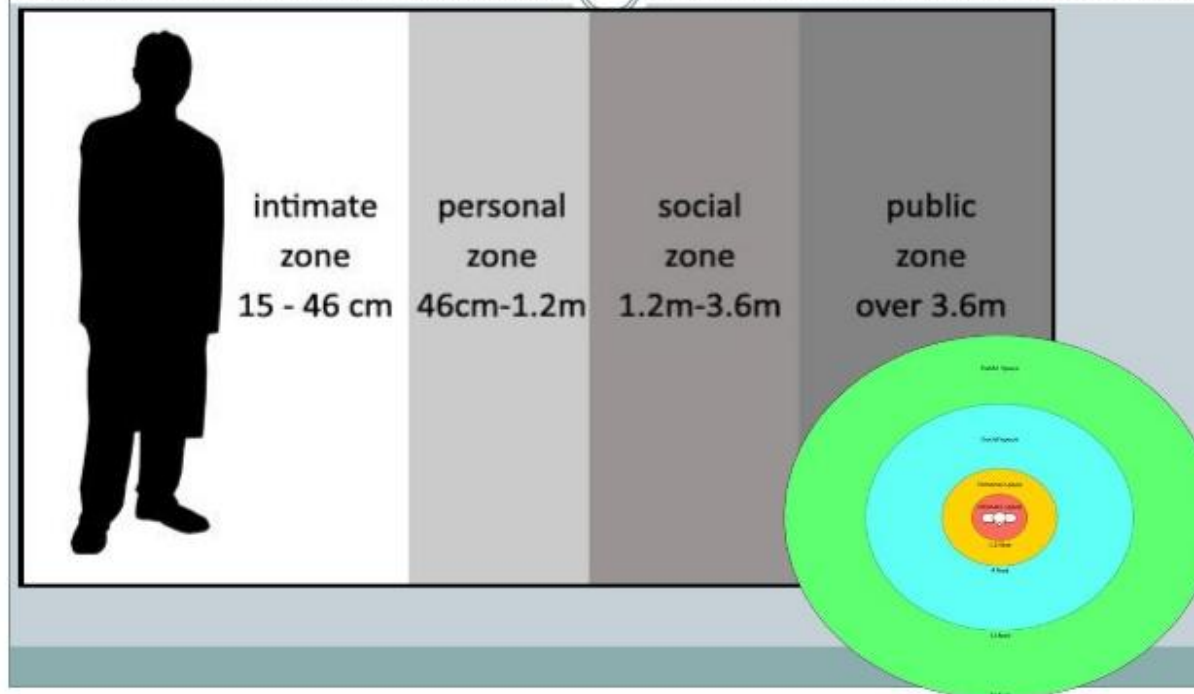
„Tartja a három lépés távolságot”...

II. PROXEMIKA (TÉRKÖZSZABÁLYOZÁS)

- *proximus* latin eredet szóból származik ('közelebbi, közelség')
- ez határozza meg az egyének közötti test-távolságot, amelyet kommunikációjuk során betartanak
- minden embert úgynevezett levegő buborék vesz körül, amelyet más szóval **zóna-távolságok**ra osztott területeknek is nevezhetünk (**E. T. Hall**)

Intimate zone

Hall és kutatócsoportja 6 elemet vett figyelembe: **kinezika, érintés, látás, hallás, szaglás, h érzékelés**

DE! Ez a felosztás az észak-amerikai viszonyokra igaz, kultúrától függ en némileg módosulhat. Az elmélet Európa, Ausztrália és Amerika el városainak középosztálybeli lakóira van kialakítva. 31

II. PROXEMIKA (TÉRKÖZSZABÁLYOZÁS)

Intim zóna (15-45 cm között)

- ez a legfontosabb, ezt saját tulajdonunknak tekintjük és csak azoknak a közelálló barátoknak, családtagoknak adunk belépési engedélyt, akik érzelmileg közel állnak hozzánk
- szoros intim zóna** (legfeljebb 15 cm-ig terjed az emberi testtől és ez csakis és kizárólagosan fizikai érintkezés során érhető el)

Személyes zóna (46-120 cm között)

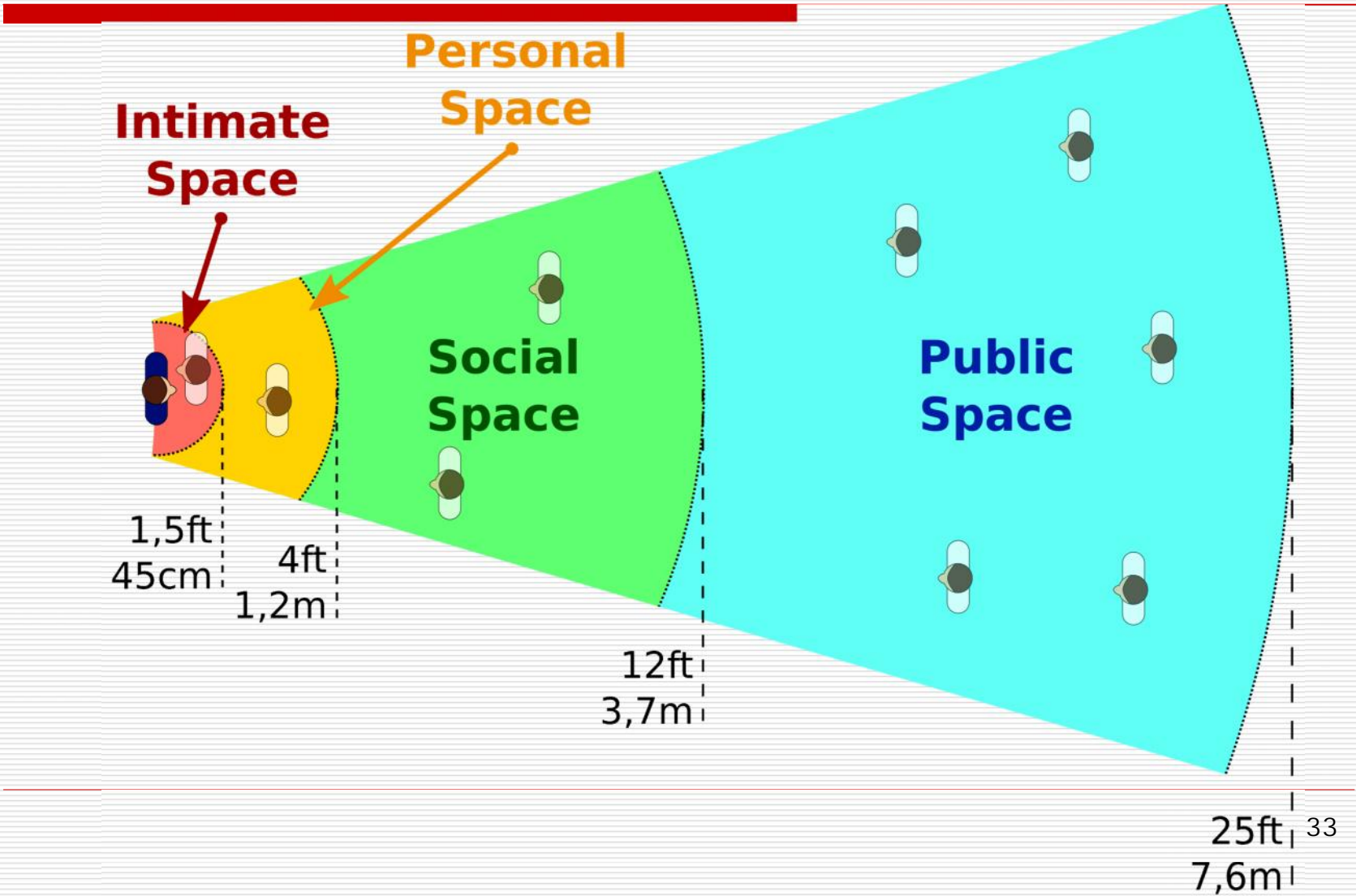
mindennapi tevékenységek, munkahely, baráti összejövetelen

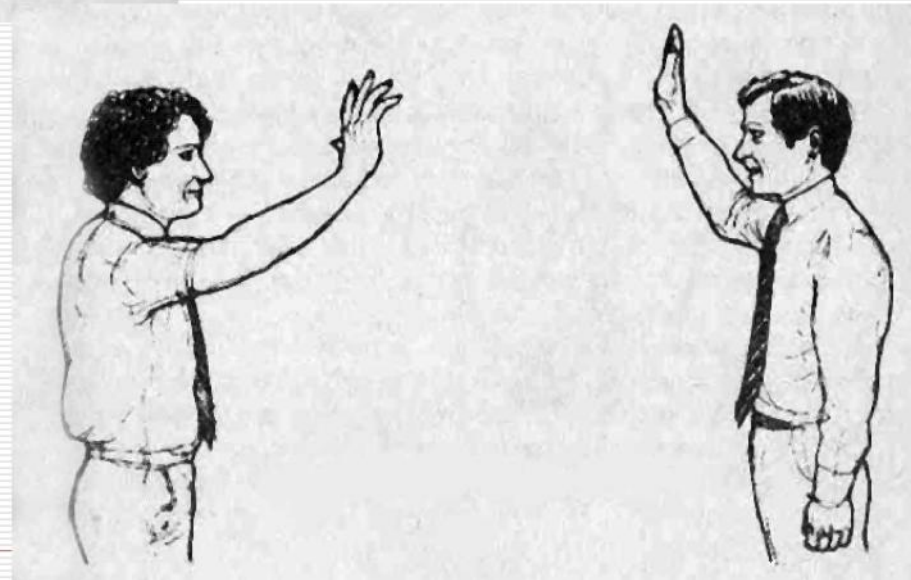
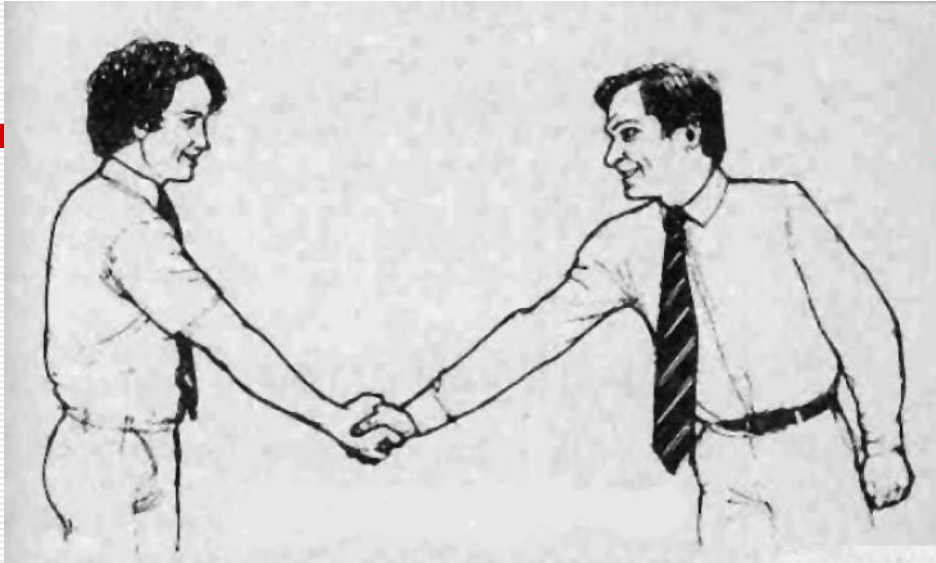
Társadalmi zóna (120-360 cm között)

idegenek, ismeretlenek és mindazok, akiket nem ismerünk elég jól

Nyilvános zóna (360 cm fölött)

ez az a távolság, amely a legmegfelelőbb, ha egy embercsoporthoz /embercsoporttal beszélünk

AZ ÉN FELSÉGTERÜLETEI

Erving Goffman szociálpszichológus *A társadalmi élet szociálpszichológiája* című könyvében *Az én felségterületei* cím alatt foglalkozik a térközsabályozással.

Vizsgálja:

- a territorialitás miként érvényesül a hétköznapi életben
- szegmentálta a társadalmi érintkezés terét (de más szempontok alapján, mint Hall)

Felsőterületek szervezése

- *Helyhez kötöttek*: földrajzilag körülhatároltak, jogi-bírói ítékezés támasztja alá őket, pl. országhatárok, földbirtokhatárok.
- *Helyzeti jellegűek*: részei a környezetnek, csak rövid időre igényeljük a használatukra, pl. iskolai pad, parkban egy pad.
- *Én-központú vadászterületek*: az igénylő mozgásával együtt változtatják helyüket, de középpontjukban mindig az illető egyén marad.

GOFFMAN: AZ ÉN FELSÉGTERÜLETEI

1. személyi tér
2. rekesz
3. használati tér
4. sorrendi helyzet
5. burkolat
6. tulajdonnal kapcsolatos felségterület
7. információ mint vadászterület
8. társalgási vadászterület

én-központú vadászterületek

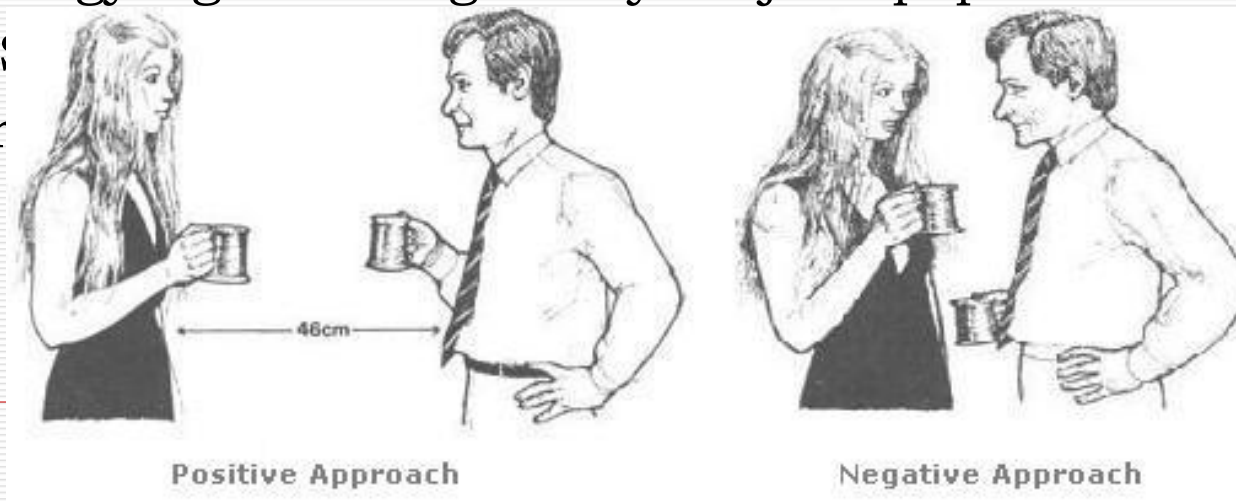
Az én felségterületeinek kijelölésére többféle jelöl t használunk.

Jelöl : minden olyan jel, mellyel kifejezzük igényünket valamely területre, pl. személyes tárgyak: táska, toll, napszemüveg, újság az ülésen

GOFFMAN: AZ ÉN FELSÉGTERÜLETEI

1. Személyi tér: a legszűkebb terület, ami az egyént körülveszi. Ha valaki ide belép, az olyan érzés számára, mintha a területét birtokolná, pl. vasúti kocsik szűk terében, liftekben (ún. helyettesítő térrel megnövelhetjük a személyi teret). Ezen az elven alapul a zsebtolvajlás is.

A személyi tér nagyságát mindig befolyásolja a populáció sűrűsége (Japán vs. USA) és a kulturális közelség (barátok vs. idegenek).

személyi

GOFFMAN: AZ ÉN FELSÉGTERÜLETEI

2. Rekesz: jól körülhatárolt tér, melyre az egyének id legesen igényt formálhatnak, s ezek birtoklása a „mindent vagy semmit” alapon működik, pl. a moziban a székek közti közös kartámla vagy egy üres hely a villamoson.

Vonaton a kétszemélyes ül hely esete

3. Használati tér: Azt a közvetlenül az egyén körül vagy el tte elhelyezked felségterületet nevezzük így, amelyre az illet egyén igényét azért ismerjük el, mert számára láthatólag eszközi jelent séggel bír, pl. ha egy tárlatlátogató néz egy képet, akkor nem állok elé, ha valaki fényképez valakit/valamit, akkor nem állok elé.

4. Sorrendi helyzet: az a sorrend, amely szerint egy igényl a javakban részesül. Pl. vendégl i kiszolgálásnál az érkezési sorrendet nagyon komolyan veszik, rendel ben a várakozó betegek, a mozi pénztáránál álló személyek képviselhetnek csoportot.

GOFFMAN: AZ ÉN FELSÉGTERÜLETEI

5. *Burkolat:* a legkisebb személyi tér (a b r és a ruházat). Fontos, hogy kommunikáció közben hol érhetünk hozzá a másikhöz. Kinek, hogyan teszem vállára a kezem, a fenekére már nem ütünk akárkinek. Kultúrafügg elemek!

(Maorik üdvözlése Európában?)

6. *Tulajdonnal kapcsolatos felségterület:* ide azok a tárgyak sorolhatók, melyek azonosíthatóak az „én”-nel, s a test körül helyezkednek el, pl. a padon személyes tárgyainkkal jelöljük, hogy meddig tart a mi területünk.

GOFFMAN: AZ ÉN FELSÉGTÉRÜLETEI

7. Információk mint vadászterület: azon tények összessége, amelyekkel kapcsolatban az egyén elvárhatja, hogy mások jelenlétében hozzáférésüket ellen rizza, pl. személyes levél (a tartalmát én ismerem, vagy az, akinek én megmutatom).

8. Társalgási vadászterület: az egyén joga afelett, hogy ki szólíthatja fel beszélgetésre, mikor kezdeményezhet vele valaki társalgást.

A 8. tér változékonyságát megszabhatják *társadalmi tényezők*, de a *szituáció* is (pl. kórházban az ágyak száma meghatározza mennyire lehet szeparálódni).

III. KRONEMIKA

Edward T. Hall megkülönböztetett monokronikus és polikronikus időt.

Monokronikusnak azt nevezi, amikor az emberek felparcellázzák az idejüket, egy adott időre egy adott feladatot kell elvégezniük, s dühösek, ha közben mással zavarják őket. Ezzel szemben a **polikronikusok** több dolgot csinálnak egyszerre.

III. KRONEMIKA

A nem verbális kommunikáció kutatásának egyik legfiatalabb területe.

1. Az id miként használható kommunikációs célokra, pl. egyes kultúrákban mennyi ideig tart az üdvözlés, elköszönés, megvárakoztatás („el szobáztatás”)

2. másrészt azt, hogy az id maga mit és hogyan kommunikál

Az első esetben az id t, mint szimbólumot alkalmazzuk: szándékosan megvárakoztatunk valakit, illetve hatásszünetet tartunk egy lényegesnek szánt gondolat közlése után.

A második esetben az id nem manipulációs eszköz, tehát nem is üzenet, pl. az ún. biológiai id .

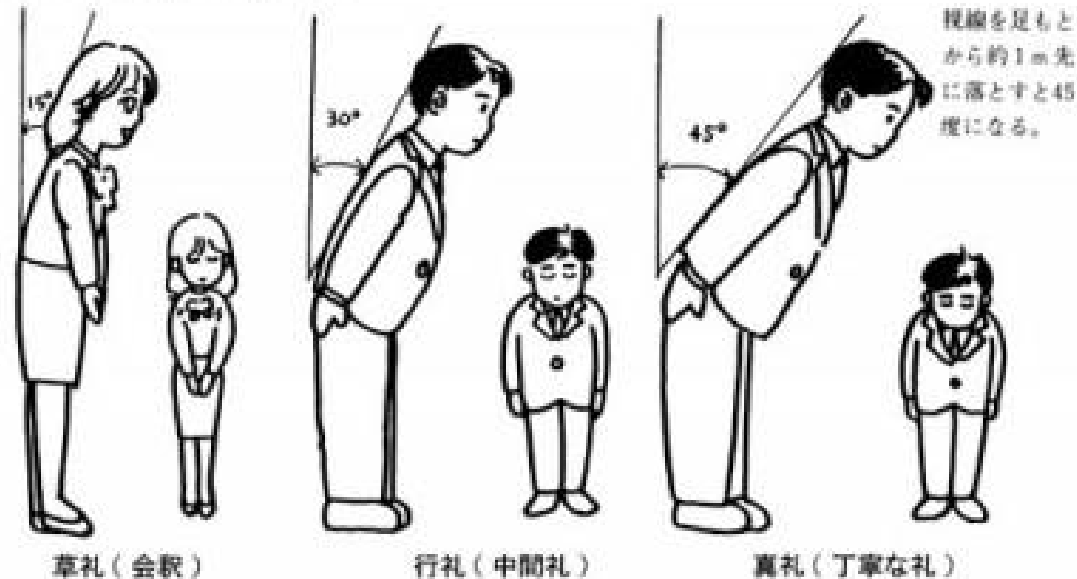
Az idő használatában jelentős különbségek vannak egyes kultúrák tagjai között

- Észak-Európa - Dél-Európa: a pontosság elvének betartása
- Japán: a meghajlás módja és időtartama

Olyan sokrétű a meghajlás udvariassági köre, hogy a gyermekeket szinte alighogy elkezdtek járni, már tanítják rá. A meghajlás szögén kívül az időtartama is lényeges: nem mindegy, hogy az a meghajlás egy apró pillanatig, vagy akár másodpercekig is eltart. A meghajlás formája és módja függ a kortól és a társadalmi státusztól is.

おじぎ (立礼)

おじぎにもT・P・Oがあり、その場その場に合った角度でします。又、ただ頭を下げるのではなく心をかたむける気持ちが大切です。

<http://www.manner.co.jp/manner/sinnyuu04.html>

A meghajlás metakommunikációja egyaránt kifejezheti a tiszteletet, az elnézés kérését, a köszönést vagy egymás üdvözlését. Gyakran használják a nyugaton elterjedt kézfogás helyett, ugyanis Japánban kerülnek a fizikai érintkezést.

IV. TAKTILIKA

Nem érintik egymást

Japán

Egyesült Államok

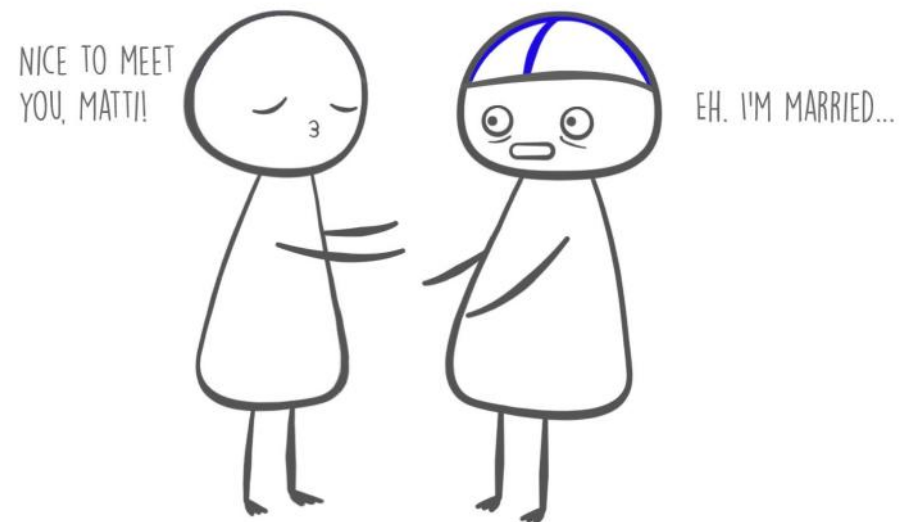
Kanada

Anglia

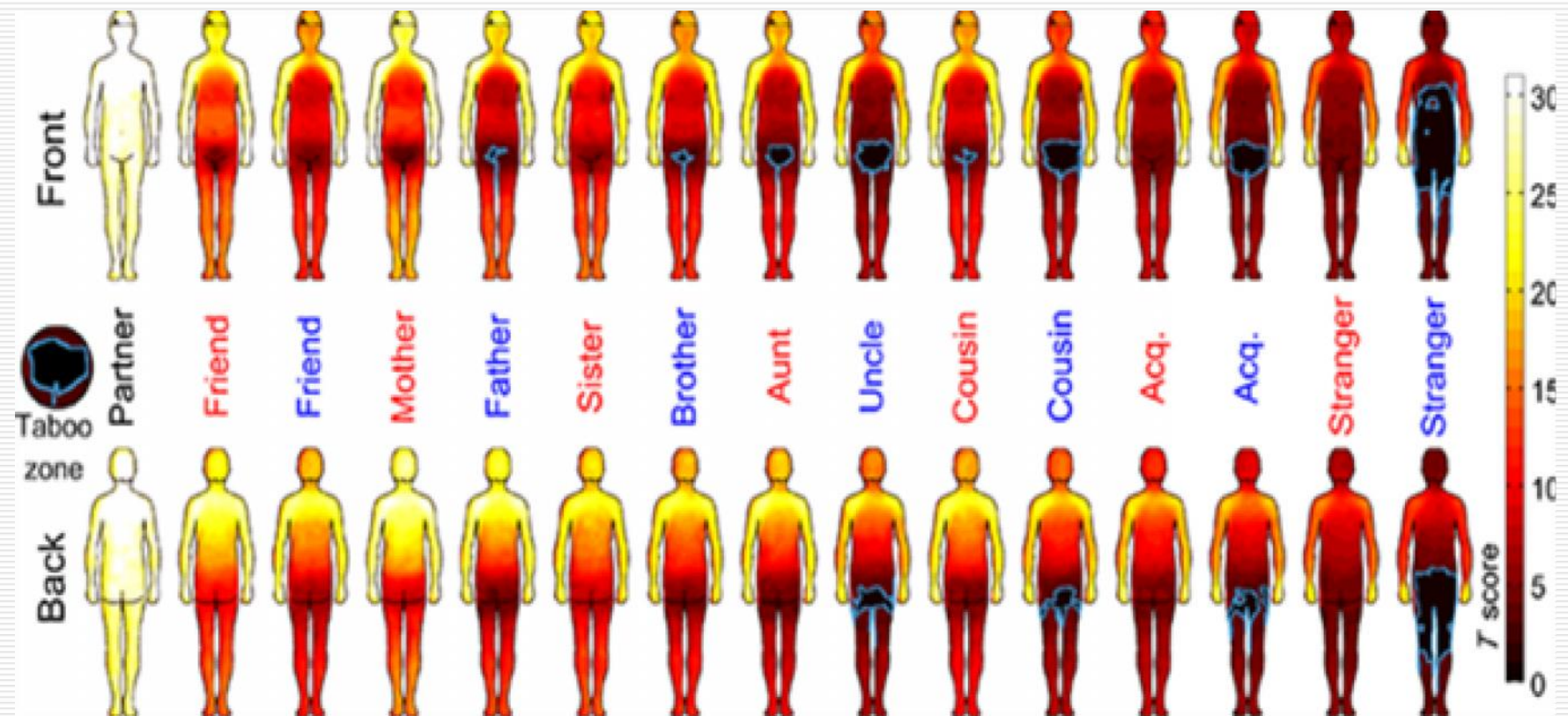
Skandinávia

Németország

FINNISH NIGHTMARES

SOMEONE YOU DON'T KNOW WELL TRIES TO GREET YOU BY KISSING OR HUGGING

V. IKONIKA

A tárgyokban és a formákban rejli
szimbolizmust is a kommunikáció egyik
módjának tekintjük.

- A Coca-cola üveg mint szép n i forma
- cs rös kamion

VI. PARALINGVISZTIKA

A paralingvisztikai kutatásokat az 1950-es évek végén az amerikai strukturális nyelvészek indították el. A paralingvisztika a vokális kommunikációnak a szavakon túlmutató aspektusait tanulmányozza, pl. hangsúly, ritmus, hangszín, hangmagasság, hangerekség. Ezek kultúránként és egyéni adottságtól függen is változnak.

1. Prozódikus jelzések: hatnak a mondat értelmére, pl. hangmagasság, hangsúly, szünet, hanglejtés.

(A királyn t megölni nem kell félnetek jó lesz mondat kétféleképpen is értelmezhet a központosítás hiánya miatt)

VI. PARALINGVISZTIKA

2. Paralingvisztikus elemek: nem hatnak a mondat értelmére, csupán egyéni érzelmi beállítottságot tükröznek, pl. beszédtempó.

A hang csak addig kommunikatív érték , amíg alakítása a beszél ellen rzése alatt áll. A hangzás olyan aspektusai, melyek nem kontrollálhatóak, nem kommunikatív érték ek (pl. a hangterjedelem vagy a hangrezgés).

BARBARA ÉS ALLAN PEASE: A TESTBESZÉD ENCIKLOPÉDIÁJA

„Nem az számít, amit mondasz, hanem az, hogyan nézel közben.”

„Ha a szó és a gesztus ellentmond egymásnak, a n k a szót engedik el a fülük mellett.”

„Minél többet mosolyogjunk, a többiek annál pozitívabban viszonyulnak hozzánk.”

„A nevetés meghosszabbítja az életet.”

„Nevetésünknek mindössze 15 százaléka köt dik vicchez. A nevetésnek inkább a kapcsolatteremtéshez van köze.”

„Az összefont kar drámaian csökkenti a bizalmat.”

„A kutatások szerint a nő számára vonzó férfi viccein nevet, a férfit pedig az a nő vonzza, aki nevet a viccein. (...) A férfi szempontjából nem az a jó humorú nő, aki vicceket mesél, hanem aki az férfi viccein nevet.”

„Ha egy olasznak hátrakötnék a kezét, megnémulna.”

„–Nem volt szexuális kapcsolatom azzal a nővel – mondta a politikus, nyelt egyet és megdörzsölte az orrát.”

„Az arckifejezés futó ellentmondásai érzelmi konfliktusokról árulkodnak.”

„Gyakorlással a hazudozó is meggyőzővé válhat, akár csak a színész.”

„A megfelelő nézés hitelt ad szavainknak.”

„A metró és a lift utasai nem boldogtalanok, csupán álcázzák érzelmeiket.”

„Minél közelebb állunk egymáshoz érzelmileg, annál közelebb lépünk fizikailag.”

„Ha a láb helyben jár, vagy a levegő tapossa, akkor valójában az agy próbál menekülni.”

„Ha nem tudjuk, hazudnak-e nekünk vagy igazat mondanak, nézzünk be az asztal alá.”

KÉRDÉSEK VIII.

1. Sorolja fel a nem verbális kommunikációt vizsgáló legfőbb tudományterületeket!
2. Mit vizsgál a *taktilika*?
3. Mit jelentenek az alábbi fogalmak?
jelöl
rekesz

KÉRDÉSEK IX.

1. Mit vizsgál a *paralingvisztika*?
2. Mit jelent az goffmanni *én-központú vadászterület* kifejezés?
3. Melyik az a zónatávolság, amelyet legalkalmasabb felvennünk akkor, ha el adást tartunk?